

Sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

Tulevaisuusselonteon skenaariotyö on keskustelunavaus mahdollisista tulevaisuuksista ja se parantaa valmiutta ja varautumista toimintaympäristön muutoksiin, yllätyksiin ja shokkeihin. Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry tarkastelee selontekoa ammatillisen koulutuksen järjestäjien näkökulmasta.

Koulutus- ja osaamistason nosto

Selonteon alaluvussa 9.3 todetaan, että Suomi on jäänyt koulutustasossa jälkeen muista OECD-maista, joissa korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus ikäluokista on kasvanut.

AMKE huomauttaa, että suurimmassa osassa OECD-maita tilastoihin lasketaan mukaan niin sanottujen short-cycle tertiary -ohjelmien suorittaneet opiskelijat. Suomessa ”korkeampaa ammatillista koulutusta” ei tunnisteta. Vertailtavuuden parantamiseksi on tarpeen luoda uusi tilastointikategoria ammatillisen koulutuksen vaativimmille tutkinnoille, eli erikoisammattitutkinnoille.

Alaluvussa 9.3 todetaan myös, että koulutustason nostamiseksi helpotetaan siirtymistä toiselta asteelta korkeakouluopintoihin.

Noin puolet ammattikorkeakouluopinnot aloittavista opiskelijoista tulee ammatillisen koulutuksen väylää pitkin. Sen sijaan ammatillisen koulutuksen väylä yliopisto-opintoihin ei toimi riittävästi. Alle viisi prosenttia yliopisto-opinnot aloittavista tulee ammatillista väylää opintoihin.

Väylän ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin on toimittava entistä sujuvammin, mikäli koulutustason noston tavoitteisiin (yli puolet ikäluokista) halutaan päästä. Korkeakoulupolut tulisi huomioida selonteossa.

Elinkeinoelämän tekemissä työvoimatarveselvityksissä noin puolet yritysten osaajatarpeista kohdistuu ammatillisen tutkinnon suorittaneisiin. Ammatillisella koulutuksella on ratkaiseva merkitys osaajapulan ratkaisemisessa ja teknologisen murroksen hallinnassa. Perustutkintokoulutuksen laadusta on pidettävä kiinni, mutta samalla ammattiosaajille on tarjottava jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia. Tämä on tärkeää myös yritysten kilpailukyvyn ylläpitämisen ja kehittämisen kannalta.

Ammatillisen koulutuksen yhteiskuntavastuu

AMKE huomauttaa, että ammatillinen koulutus vähentää työttömyys- ja syrjäytymisriskiä, lisää tuottavuutta ja ylläpitää yhteiskuntarauhaa. Merkittävä osa tavanomaista enemmän tukea tarvitsevista nuorista päätyy ammatilliseen koulutukseen, mikä tulee huomioida selonteon kahdeksannessa luvussa eriarvoistumista ja syrjäytymisen ennaltaehkäisemistä käsiteltäessä.

Maahanmuutto

Selonteon alaluvussa 5.5.1 tuodaan esille, että laajaan maahanmuuttoon varaudutaan kaikilla yhteiskunnan sektoreilla ja huolehditaan palveluiden, etuuksien ja infrastruktuurin osalta siitä, että ne tukevat integroitumista ja maahan tulevan väestön työkykyä.

AMKE näkee, että varsinkin ulkomaisten ammattiosaajien maahanmuuttoprosesseja, koulutuksen saavutettavuutta ja opiskelijoiden työllistymistä tulee sujuvoittaa kantaväestön ikääntyessä.

AMKE muistuttaa, että ammatillinen koulutus on kotoutujalle tyypillinen väylä yhteiskuntaan. On tärkeää, että ammatillisen koulutuksen järjestäjät osallistuvat kotoutumisen käytäntöjen edistämiseen, palvelutarpeen arviointiin ja kotoutumissuunnitelmien laatimiseen yhteistyössä kuntien ja työvoimaviranomaisten kanssa. Tämä näkökulma puuttuu selonteosta.

Selonteossa tulisi erityisesti pureutua konkreettisemmin kotouttamiseen liittyviin käytäntöihin, kansainvälisten osaajien integroitumiseen, työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton edistämiseen ja kansainvälisten opiskelijoiden työllistymisen tukemiseen.

TKI-toiminta

Selonteon alaluvussa 9.3 todetaan, että tutkimus- ja tuotekehitysinvestointeja kasvatetaan T&K-rahoituslain tavoitteiden mukaisesti tavoitellen neljän prosentin BKT-osuutta vuoteen 2030 mennessä. Kahdeksannessa luvussa käsitellään Suomen tulevaisuuden kehittämistä, mutta ammatillista koulutusta ei mainita.

Ammatillisessa koulutuksessa tehdään erityisesti käytäntölähtöistä innovaatiotoimintaa. Tämä sisältää yhteistyötä ja kehittämistä työelämän kanssa, oppilaitosten hanketoimintaa sekä teknologian ja monipuolisten oppimisympäristöjen hyödyntämistä opetuksessa ja yritys yhteistyössä. Käytäntölähtöiset innovaatiot voivat olla ”pieniä”, mutta yrityksille todella merkityksellisiä. Mikäli ammatillinen koulutus jää huomioimatta investoinneista päätettäessä, on riskinä, että yrityksillä ei jatkossa ole riittävän vahvaa TKI-toimintaan liittyvää ammattiosaamista käytössään.

Työpaikoilla kehittäminen ja innovointi tapahtuvat moniammatillisissa ryhmissä, joissa eri koulutustaustoista tulevat toimivat yhdessä. TKI-hankkeisiin osallistumalla opiskelijat oppivat kehittävän työn tekemisen mallin. Selonteossa tulisi korostaa etenkin ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja ammattikorkeakoulujen yhteistyötä innovaatiotoiminnassa. Esimerkiksi bio- ja kiertotalouden ratkaisuja ei ole tarkoituksenmukaista kehittää yksittäisten sektorien sisällä, koska tällöin osa potentiaalista saattaa jäädä hyödyntämättä. Selonteon alalukua 12.7 tulisi konkretisoida vihreään siirtymään liittyvän tulevaisuusyhteistyön osalta.

Lisäksi AMKE huomauttaa, että panostukset ammattiosaamiseen vahvistavat yhteiskunnallista resilienssiä osaamisen ja työvoiman joustavuuden kautta. Ammatillisen koulutuksen vahvuus on alueellinen TKI-yhteistyö pk-yritysten ja ammattikorkeakoulujen kanssa. Tämän tulisi näkyä selonteossa.

Huoltovarmuus

Selonteon tiivistelmässä tuodaan esille, että turvallisuus sekä korkea koulutus- ja osaamistaso vahvistavat kestävää ja kriisinsietokykyistä yhteiskuntaa.

Opetushallituksen kyselyjen mukaan ammatillisen koulutuksen opiskelijat ovat tyytyväisiä koulutukseen (4,3/5) ja yritykset yhteistyöhön (4,4/5). AMKE näkee, että hyvä oppilaitoksen turvallisuuskulttuuri rakentuu osaamisesta, ohjauksesta, ohjeiden noudattamisesta sekä jatkuvasta arvioinnista ja kehittämisestä.

Selonteossa on huomioitava, että useat ammatillisen koulutuksen koulutusohjelmat ovat ratkaisevan tärkeitä kansallisen turvallisuuden ja huoltovarmuuden kannalta. Esimerkkeinä aloista voidaan mainita energiantuotanto, logistiikka, ruokahuolto, terveydenhuolto ja tietoturvallisuus, joilla ammatillisella koulutuksella on merkittävä vastuu mahdollisiin poikkeusoloihin varauduttaessa.

Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry

Veli-Matti Lamppu
toimitusjohtaja

Peter Pahlman
asiantuntija